

Tadeusz Januszewski

Rękopisy

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 6, 88-98

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lane do gromadzenia zbiorów z epoki romantyzmu, a zwłaszcza wszystkiego, co dotyczy Mickiewicza. Pragniemy być nadal domem poety, któremu poświęcona jest w Muzeum stała ekspozycja i który pozostał w nazwie Muzeum.

Tadeusz Januszewski

A. REKOPISY

W informacji niniejszej, pragnąc wymienić wszystkie wyznaczone tematem rękopisy znajdujące się w Muzeum Literatury, ograniczamy się do poważnie skróconego zapisu katalogowego rękopisów Mickiewicza i pobieżnego wyliczenia rękopisów bądź zespołów z kręgu mickiewiczowskiego. Celem publikacji jest ogłoszenie pierwszej w zasadzie sumarycznej wiadomości o przechowywanych w Muzeum rękopisach mickiewiczowskich. Zadanie tym konieczniejsze, że do dziś wiele z tych rękopisów uważa się za zaginione bądź przypisuje się je innym instytucjom i odwrotnie wskazuje się na Muzeum jako na właściciela listów Mickiewicza, będących niegdyś tylko depozytem Muzeum Narodowego w Krakowie i dawno już zwróconych. Dokładny zapis podany zostanie w przygotowywanym obecnie pierwszym tomie katalogu rękopisów. Rezygnujemy również, ze względu na szczupłość miejsca, z charakterystyki zbiorów z kręgu poety, licząc, że doświadczony czytelnik odróżni bez trudu rękopisy bardziej cenne od mniej cennych i wtórnych.

Interesujące nas rękopisy znajdują się w Muzeum: 1/ wśród pojedynczych zakupów i darów, z których należy w pierwszym rzędzie wymienić fragment Archiwum Filomatów ogłoszonego niegdyś przez Czubka oraz część tegoż Archiwum jeszcze nie publikowaną, uzyskane jako przekaz Ministerstwa Kultury i Sztuki, 2/ w zapisie testamentowym Marii Mickiewiczówny, 3/ w przejętej części zbiorów Muzeum Mickiewicza i Biblioteki Polskiej w Paryżu. Rękopisy Adama Mickiewicza mieszczą się w grupie pierwszej i trzeciej.

Numery dawnego inwentarza "C" są dziś już nieaktualne.

Daty listów podaję wg wydania jubileuszowego.

Rękopisy Adama Mickiewicza z darów i zakupów:

Nr inw.1 Pol., 1822 r., 33x21 cm, k.II, 17, I, opr. sk.

ADAM MICKIEWICZ: "Korybut Xiążę Nowogródka. Poema z Dziejów Litewskich" /Grażyna/ oraz bajka "Baran i wilk".

Podobiznę autografu ogłosił J.Krzyżanowski pt."Korybut Ksią-
żę Nowogródka /Grażyna/", Warszawa 1950 /tu jego opis/i K.Gór-
ski pt. "Grażyna", Warszawa 1956.

Nr inw. 2 Pol., rjęz., 1820-1829 r. i 1922 r., 12,5x20 cm, K. I,
40, I: opr. sk. współcz.

Imionnik Konstantego Rdułtowskiego.

Zawiera m.in. wpis Adama Mickiewicza: W imionniku K.R.Wiersz,
inc.: "Rożnym losem rzuceni..." /1925/ na k. 28.

Nr inw. 3 Pol., 1828 r., 13x21,5 cm, k. 1:

ADAM MICKIEWICZ: "Podróźni".

Rękopis wiersza na odwrocie ryciny przedtytułowej z wyd. 1
"Konrada Wallenroda", Petersburg 1828. Podobizna autografu w
"Dziełach". Wyd. Tow. Liter. im. A.Mickiewicza. Lwów 1900,t.2.

Nr inw. 4 Pol., 1829 r., 12,5x20,5 cm, k.1:

ADAM MICKIEWICZ: /inc.:/ "Przed wichrami i szronem..." /Wiersz
w imionniku Karoliny Jaenisch/.

Karta wycięta z albumu.

Nr inw. 5 Łac., 1839-1840 r., 21x16,5 cm, k. 1:

Wyciąg z "Aulularia" /"Garnek złota"/ Plauta ręką Adama Mic-
kiewicza.

Fragment z a.I sc. 1. Pod tekstem notatka Władysława Mic-
kiewicza z 1864 r. stwierdzająca, że jest to odpis jego ojca do
wykładów z literatury klasycznej.

Nr inw. 6 Pol., 1853 r., 31x20 cm, k. 6:

ADAM MICKIEWICZ: "Piśmiennictwo polskie" W.A.Maciejowskie-
go.

Recenzja niedokończona, bez tytułu. Brudnopis Aleksandra
Choźki pisany pod dyktando Mickiewicza.

Nr inw. 7 Pol., 13x11 cm, k. 2:

List Adama Mickiewicza do Klementyny Zaleskiej z ok. 21 IX/
3 X 1828 r.

- Nr inw. 8 Pol., 24x18,5 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do Zofii Ankwiczowej z 13 VI 1830 r.
Obszerny dopisek A.E.Odyńca z odpisem wiersza Mickiewicza
"Znaszli ten kraj..."
- Nr inw. 9 Pol., 22x17,5 cm, k. 1:
List Adama Mickiewicza do Aleksandra Rypińskiego z 29 V 1842 r.
- Nr inw. 10 Pol., 18x17,5 cm, k. 1:
List Adama Mickiewicza do Ludwika Nabelaka z 16 VIII 1842 r.
- Nr inw. 11 Franc., 26x21 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do Józefa Bohdana Dziekońskiego z 28
X 1848 r.
Pisany obcą ręką, podpis Mickiewicza.
- Nr inw. 12 Pol., 20,5x13,5 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do Eustachego Januszkiewicza z 1851 r.
- Nr inw. 13 Pol., 13,5x10,5 cm, k. 1:
List Adama Mickiewicza do NN z XII 1852 - III 1853 r.
- Nr inw. 14 Pol., 21x13 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do Konstancji Lubieńskiej-Wodpolowej
z 7 VIII 1853 r.
- Nr inw. 15 Pol., 21x13,5 cm, k. 1:
List Adama Mickiewicza do Józefa Bohdana Zaleskiego z 14
VIII 1855 r.
- Nr inw. 16 Pol., 14x9 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do Ludwika Zwierkowskiego /?/ z ok.
20 VIII 1855 r.
- Nr inw. 17 Pol., 1818-1820 /?/ r., 29,5x21,5 cm, k. 1 złoż.
ADAM MICKIEWICZ: "Littera ad Tomaszum de arte wigodika"/wiersz/
Poniżej i na odwrocie 2 wiersze T.Zana /oba uszkodzone/.Po-
nadto rysunek Mickiewicza.
- Nr inw. 18 Pol., 17,5x11,5 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do redakcji "Wiadomości Brukowych" z
18/30 I 1820 r. z opowiadaniem "Przypadek na gościńcu mię-
dzy W. i K."
- Nr inw. 19 Pol., 19x11 cm, k. 2:
List Adama Mickiewicza do filomatów z 27 I/8 II 1820 r.

Nr inw. 20 Pol., 1817-1823 r., 29 listów, k. 56:

Listy Adama Mickiewicza do Jęna Czczota

1. ok.25 VI/7 VII 1817 k.1-3.	16.25 I/6 II 1823 k.29-30.
2. ok.4/17 VII 1817 k.4.	17.1/13 II 1823 k.31-32.
3.22 IX/4 X 1819 k.5.	18.26 II/10 III 1823 k.33-34.
4.25 X/6 XI 1819 k.6-10.	19.5/17 III 1823 k.35-38.
5.27 XI/9 XII 1819 k.11-12.	20.12/24 III 1823 k.39.
6.20 XII 1819/1 I 1820 k.13-14.	21.17/29 III 1823 k.40-41.
7.15-18/27-30 I 1820 k.15-16.	22.23 III/4 IV 1823 k.42-43.
8.20/22 V 1820 k.17-18.	23.2-3/14-15 IV 1823 k. 44-45.
9.23 I/4 II 1821 k.19-20.	24.10/22 V. 1823 k.46-47.
10.23 V/4 VI 1821 k.21-23.	25.21 V/2 VI 1823 k.48-49.
11.16/28 X 1822 k.24.	26.18/30 VI 1823 k. 50-51.
12.26 X/7 XI 1822 k.25.	27.ok.25 VI/7 1823 k.52.
13.30 X/11 XI 1822 k.26.	28.ok.4/16 VIII 1823 k.53-54.
14.4/16 XII 1822 k.27.	29.27 VIII/8 IX 1823 k.55-56.
15.18/30 XII 1822 k.28.	

Na k.18v list do T.Zana, na k.51v listu do A.E.Odyńca, na k.47 list A.E.Odyńca do J.Czczota.

Nr inw.21 Pol., 1819-1823 r., 15 listów, k. 33:

Listy Adama Mickiewicza do Tomęsza Zana

1.20 XII/1819/1 I 1820 k.1.	9.2/14 X 1822 k.22-23.
2.13/25 V 1820 k.2-7.	10.10/22 X 1822 k.24-25.
3.16/28 VIII 1820 k.8-9.	11.16/28 X 1822 k.26-27.
4.20 X/1 XI 1820 k.10-13.	12.18/30 X 1822 k.28.
5.15/27 VIII 1822 k.14-15.	13.24 X/5 XI 1822 k.29-30.
6.27 VIII/9 IX 1822 k.16-17.	14.22 XI/4 XII 1822 k.31-32.
7.16/28 IX 1822 k.18-19.	15.30 I/11 II 1823 k.33.
8.24 IX/6 X 1822 k.20-21.	

Na k.9 dopiski W.Puttkamera i J.Wereszczaki. List 4 wspólny do T.Zana i J.Czczota.

Nr inw. 22 Pol., 1820-1822 r., 8 listów, k. 14:

Listy Adama Mickiewicza do Onufrego Pietraszkiewicza

1.16/28 VI 1820 k.1-2.	5.10/22 V 1821 k.9.
2.10/22 X 1820 k.3-4.	6.19 VI/1 VII 1821 k.10-11.
3.1/13 XI 1820 k.5-6.	7.13/25 IX 1821 k.12-13.
4.6/18 II 1821 k.7-8.	8.3/15 IX 1822 k.14.

Nr inw. 23 Pol., 1827-1829 r., 14 listów, k.20:

Listy Adama Mickiewicza do Cypriana Daszkiewicza

1.2/14 XII 1827 k.1.	8.30 VII/11 VIII 1828 k.9-10.
2.styczeń 1828 k.2.	9.ok.15/27 VIII 1828 k.11-12.
3.20 IV/2 V 1828 k.3.	10.pocz.września s.s.1828 k.13.
4.23 IV/5 V 1828 k.4.	11.ok.17/29 XI 1828 k.14-15.
5.pocz.maja s.s.1828 k.5.	12.ok.15/27 I 1829 k.16-17.
6.I poł.maja s.s.1828 k.6.	13.koniec stycz.s.s.1829 k.18.
7.poł.lipca s.s.1828 k.7-8.	14.I poł.lutego s.s.1829 k.19-20.

Rękopisy Adama Mickiewicza z depozytu Biblioteki Polskiej w Paryżu:

1. Pol., 21x13,5 cm, k.2.
List Adama Mickiewicza do Karola Sienkiewicza z 9 VII 1847 r.
2. Pol., 21x13,5 cm, k.2.
List Adama Mickiewicza do Karola Sienkiewicza z 16 I 1852 r.
3. Pol., 20,5x13,5 cm, k.2.
List Adama Mickiewicza do Karola Sienkiewicza z 16 I 1852 r.
4. Pol., 15,5x13 cm, k.2.
Upoważnienie Adama Mickiewicza dla Wincentego Żórawskiego na wypożyczenie książek z Biblioteki Polskiej w Paryżu z 9 X 1851 r.
5. Pol., 20,5x13 cm, k.2.
Upoważnienie Adama Mickiewicza dla dr Korewy na wypożyczenie książek z Biblioteki Polskiej w Paryżu z 27 XII 1851 r.
6. Pol., 24x18,5 cm, k.1.
Upoważnienie Adama Mickiewicza dla Jana Nosalewicza na wypożyczenie książek z Biblioteki Polskiej w Paryżu z 14 V 1855 r.
7. Pol., 20,5x13,5 cm, k.2.
Upoważnienie Adama Mickiewicza dla Budziszewskiego na wypożyczenie książek z Biblioteki Polskiej w Paryżu z 21 III 1855 r.
8. Pol., 19x15 cm, k.1.
Upoważnienie Adama Mickiewicza dla Aleksandra Biergiela na wypożyczenie książek z Biblioteki Polskiej w Paryżu z 22 II 1855 r.

9. Pol., 1843 r., 24x15,5 cm, druk, k.2.

Korekta odezwy Wydziału Historycznego Towarzystwa Literackiego Polskiego

Odezwa w sprawie ufundowania dwóch wieczystych nabożeństw, podpisana: Adam Mickiewicz, datowana: 16 maja 1843. Egz. z korektą Mickiewicza i dopiskami Karola Sienkiewicza.

1. Z publikowanej części Archiwum Filomatów, oprócz rękopisów Mickiewicza, znajduje się w Muzeum:

11 listów Aleksandra Mickiewicza do brata Adama Mickiewicza z lat 1820-1821, ponadto list do Jana Czeczota z 1822 r. i list do Józefa Jeżowskiego z 1820 r. k.26.

3 listy Teodora Łozińskiego do Adama Mickiewicza z lat 1819-1820 k.8.

43 listy Józefa Jeżowskiego do Adama Mickiewicza z lat 1818-1822 k.90.

19 listów Józefa Jeżowskiego do Jana Czeczota /w tym 1 także do Onufrego Pietraszkiewicza i Ignacego Domeyki/z lat 1821-1823 k.35.

7 listów Józefa Jeżowskiego do Tomasza Zana z lat 1822-1823 k.13.

2 listy Józefa Jeżowskiego do Onufrego Pietraszkiewicza z lat 1821 i 1823 k.

10 listów następujących filomatów: I.Domeyko do J.Jeżowskiego, I.Domeyko do O.Pietraszkiewicza /3 listy/, L.Eyssymont do J.Czeczota, J.Jagiello do O.Pietraszkiewicza, J.Jeżowski do I.Domeyki, J.Jeżowski do F.Malewskiego /3 listy/ k.23.

4 listy Marii Puttkamerowej do Jana Czeczota z 1823 r. k.8.

Część Archiwum Filomatów nie ogłoszona dotąd drukiem zawiera trzy mniejsze zespoły.

120 listów więziennych filomatów /grypsów/ pisanych najczęściej na małych karteluszkiach w areszcie na przełomie 1823 i 1824 r. to głównie korespondencja Tomasza Zana /23/ i Kazimierza Piaseckiego /38/ do Onufrego Pietraszkiewicza. Brak tu listów Mickiewicza, jest tylko 1 list Aleksandra Mickiewicza do brata Adama. Część korespondencji więziennej posiada odpisy dokonane przez Stanisławę Pietraszkiewiczównę.

Nieznana korespondencja filomatów na zesłaniu obejmuje 86 listów z lat 1824-1834. Składa się na nią niemal wyłącznie ko-

respondencja Onufrego Pietraszkiewicza tj. listy do niego, zwłaszcza Jana Czczota /13 listów/, Ignacego Domeyki/15 listów/ i Ignacego Pietraszkiewicza /15 listów/ oraz listy Onufrego Pietraszkiewicza do Stanisława Kozakiewicza, w tym jeden pt. "Opisanie Rosji" stanowiący samodzielną pracę.

Uzupełnieniem korespondencji drukowanej jest pominięty list Jeżowskiego do Onufrego Pietraszkiewicza z 3 XII 1823 r.

Dwa kopiariusze Piaseckiego i inne dokonane przez Filomatów odpisy wierszy, w tym wielu Mickiewicza, mające istotne znaczenie dla ustalenia właściwej redakcji tekstów mickiewiczowskich, opisane zostały dokładnie przez prof. Zgorzelskiego we wstępie i uwagach edytorskich do "Dzieł wszystkich", Wrocław 1971-1972 t.I, cz. 1-2.

Nieco rękopisów z kręgu filomackiego pozostaje ponadto w Muzeum poza Archiwum Filomatów.. Wymieńmy w pierwszym rzędzie wiersze Jana Czczota, znajdujące się wśród papierów po Janie Kwietniewskim, a zwłaszcza balladę "Szczupak kołdyczewski" i nieznany zeszytik "Zosinych piosenek", zawierający cykl 36 wierszy dla Zofii Malewskiej. Jest tu również kilkanaście listów do Michała Wereszczaki i Marii Puttkamer. Na uwagę zasługuje pamiętnik Ottona Sliźnia, członka Towarzystwa Filomatów, doprowadzony do 1825 r. a spisany w 1882 r. i parę dokumentów rodzinnych Sliźniów. Album, który Wiktoryn Zan, syn Tomasza, otrzymał od matki w 1858 r., w 10 rocznicę urodzin, zawiera głównie wpisy przyjaciół ojca. Wreszcie listy Cypriana Janeczewskiego do Kazimierzy Burbianki, narzeczonej a potem żony, z lat 1839-1849 wiążą się z kręgiem filomackim nazwiskiem współzałożyciela Związku Braci Czarnych.

Należy także wymienić papiery dotyczące osób choćby tylko luźno związanych z Mickiewiczem, a mianowicie: korespondencję dotyczącą Flory Laskarys, znajomej Mickiewicza, oraz jej sztam-buch, mały fragment dziennika i notatki Justyny Szokalskiej z lat ok.1843-1854 oraz "Redutę Ordonu przez niego samego opisaną we Florencji w miesiącu wrześniu 1880 roku", tj. krótką autobiografię mickiewiczowskiego bohatera /inny rękopis znajduje się w Muzeum Mickiewicza w Paryżu/. Z papierów z epoki romantycznej trzeba wspomnieć jeszcze o archiwum Andrzeja Towiańskiego, którego katalog ogłosił Janusz Odrowąż-Pieniążek w

nr 2 "Blok-Notesu Muzeum Mickiewicza" /1963/, oraz o archiwum Ludwika Orpiszewskiego.

Powracając do samego Mickiewicza wymieńmy odpis pierwodruku "Sonetów" dokonany przez Ludwika Piątkiewicza i zawierający po tekście sfałszowane pozwolenie autora, które posłużyło do bezprawnej edycji we Lwowie w 1827 r. Trzy tłumaczenia zamykają listę tekstów poety. Są to przekłady: "Dziadów"/Upiór, cz.II i IV/ - prozą na język francuski z I poł. XIX w., "Farysa" tłumaczenie niemieckie również z I poł. XIX w., oba przez tłumaczy nieustalonych oraz "Junker Taddäus" - maszynopis tłumaczenia niemieckiego Roberta Steingrabera, ukończonego w 1921 roku.

18 dokumentów z XVI-XVIII w. dotyczących rodziny Rymwidów -Mickiewiczów stanowi materiał do genealogii poety. Materiałem do dziejów kultu poety jest tom korespondencji i papierów Komitetu Obchodu 100ej rocznicy Urodzin Adama Mickiewicza w Paryżu. Trzeba wreszcie na zakończenie tej części informacji napomknąć, że w zbiorach Muzeum znajduje się część archiwum redakcyjnego wydania narodowego "Dzieł" Mickiewicza oraz kartoteka i maszynopis bibliografii mickiewiczowskiej za lata 1818-1953 Aleksandra Semkowicza, tylko w niewielkiej części ogłoszonej drukiem.

II. Pamiątki z zapisu testamentowego Marii Mickiewiczówny trafiły do Działu Sztuki i Dokumentacji, omówimy je więc osobno; tu zajmiemy się rękopisami tj. archiwum Franciszka Malewskiego i Władysława Mickiewicza.

W skład archiwum Malewskiego wchodzi głównie jego listy: do ojca - rektora Szymona Malewskiego z lat 1821-1831, do matki z lat 1823-1857, sześć tomów listów do sióstr Marii Malewskiej i Zofii Brochockiej z lat 1814-1858, dwa tomy listów do syna Józefa z lat 1860-1870 i dwa tomy listów bądź brulionów listów do osób różnych z lat 1821-1870. Ponadto tom listów do Franciszka Malewskiego z lat 1821-1824 oraz nieco listów do jego ojca, żony i syna. Listy do Malewskiego podobnie jak i wcześniejsze jego listy tj. ze studiów w Berlinie, a potem z zesłania w Rosji, gdzieś do początku lat trzydziestych, stanowią ważny dokument poznania dziejów pokolenia filomackiego i biografii Mickiewicza. Równie ważnym dokumentem jest pierwszy

tom dziennika Heleny Szymanowskiej, przyszłej żony Malewskiego, pt. "Dziennik od dnia wyjazdu z Warszawy 1 listopada 1827 do 11 maja 1828" z informacjami o Mickiewiczu i Malewskim. Tom drugi to luźne karty z zapiskami z lat 1837, 1851, 1853 i 1855, tom trzeci to zapiski w kalendarzu na rok 1857. Ponadto w zespole tym znajduje się jeszcze parę dokumentów Malewskiego, trochę jego notatek z wykładów, notatnik zawierający głównie uwagi o historii i prawie oraz notatki z lektur, trochę odpisów różnych wierszy dokonanych przez niego, sztambuch Heleny i Franciszka, wreszcie zeszyt lektur Heleny i zeszyt jej brata - Romualda Szymanowskiego. Ten ostatni /opisany przez Czesława Zgorzelskiego we wstępie do t.I cz.2 "Dzieł wszystkich" Mickiewicza/ zawiera m.in. odpisy 28 wierszy Mickiewicza, w tym 8 z autografów i posiada - podobnie jak kopiariusze Pietraszkiewicza - pierwszorzędne znaczenie dla ustalenia tekstów niektórych wierszy.

W części archiwum Władysława Mickiewicza, która na mocy testamentu wnuczki poety znalazła się w warszawskim Muzeum, rękopisami bezpośrednio wiążącymi się z Adamem Mickiewiczem są jedynie dokumenty tureckie dotyczące śmierci poety i przewiezienia jego zwłok. Znajdują się one przy albumie rodzinnym, zawierającym bilety wizytowe i druki okolicznościowe dotyczące poety, jego dzieci i wnuków. Pięć listów Celiny Mickiewiczowej, ok. 20 listów do braci Adama - Franciszka i Aleksandra, wreszcie notatki i fragment korespondencji Armanda Levy wyczerpuje w zasadzie papiery z najbliższego kręgu poety.

Ogromna większość rękopisów to korespondencja dwu następnych pokoleń rodziny Mickiewiczów, zwłaszcza Władysława. Zespoł korespondencji Władysława Mickiewicza zawiera wiele listów od rodziny, w tym większe bloki od Marii Goreckiej i Stanisława Leszczyńskiego; wśród listów innych osób najwięcej jest od Bronisława Zaleskiego. Korespondencja między Władysławem i jego żoną obejmuje około tysiąca listów obojga z kilkudziesięciu lat. Nieduże zespoły listów do córek Władysława - Heleny i Marii wypełnione są w przeważającej części listami ojca. Listy do pozostałych dzieci poety reprezentowane są tu znacznie skromniej.

Z prac literackich Władysława Mickiewicza na uwagę zasługuje przede wszystkim rękopis, wprawdzie niekompletny, pisane-

Domniemany portret Adama Mickiewicza, autor ze szkoły rosyjskiej XIX w.
fol. A. Osica, Warszawa

Wejście do Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza na Rynku Starego Miasta w Warszawie

Ekspozycja stała Muzeum: Sala Wiosny Ludów – tkanina Pałki.

go w języku francuskim "Pamiętnika". Prócz tego tłumaczenie francuskie listów Adama Mickiewicza oraz fragmenty tłumaczeń "Dziadów" cz.I i "Grażyny".

III. Również depozyt Biblioteki Polskiej w Paryżu składa się przede wszystkim z korespondencji i papierów Władysława Mickiewicza. Sam zespół listów do Władysława Mickiewicza stanowi ponad połowę depozytu. Innych rękopisów, zarówno wcześniejszych - z epoki romantyzmu, jak i późniejszych - z dwudziestolecia międzywojennego, jest tu niewiele.

Rękopisy Adama Mickiewicza wymienione zostały wcześniej. Tu należy dodać jeszcze wzmiankę o 3 listach do Mickiewicza od: Karola Sienkiewicza z 1851 r., Celestyna Mrongowiusza z 1852 roku i Ludwika Platera z 1841 r. Z korespondencji z kręgu poety trzeba przede wszystkim wspomnieć o 25 listach Heleny Malewskiej do Celinny Mickiewiczowej, listach do Armanda Levy oraz o kilku listach Micheleta i Quineta. Wśród innych, nielicznych rękopisów z tej epoki, na uwagę zasługują: "Uwagi o nauce łaciny i greki" Grodecka z 1807 r., wiersz J.U.Niemcewicza "Do dziesięć miesięcznej dziewczeczki Marysi Mickiewiczówny" z 1836 roku oraz autograf wierszy Eugene Cassin'a pod ogólnym tytułem "Polonaises", naśladowanych z Mickiewicza.

W wielkim bloku korespondencji Władysława Mickiewicza najwięcej listów, bo po stokilkadziesiąt, jest od: Attilio Begeya, Józefa Kallenbacha, Leopolda Méyeta i Auglauro Ungherinięgo. Z ludzi kręgu romantycznego są listy, oczywiście późne, pisane często u schyłku życia, od: Karoliny z Jaenischów Pawłow /7/, Ludwiki z Śniadeckich Sadyk /5/, Ignacego Domeyki /34/, Eustachego Januszkiewicza /37/, Aleksandra Chodźki /17/, Władysława Platera /15/, Agatona Gillera /8/, Antoine Dessusa /17/, Davida d'Angers /1/. Wyodrębniona została z tego zespołu obfita korespondencja Władysława Mickiewicza i jego córki Marii z żołnierzami-ochotnikami polskimi i korespondencja ich jako opiekunów jeńców polskich we Francji z lat 1914-1919. Osobny zespół stanowią listy Władysława Mickiewicza i Marii Mickiewiczówny do drugiej córki Władysława - Heleny. Jest również trochę listów z kręgu rodzinnego Władysława.

Rękopisy Władysława Mickiewicza stanowią materiał bardzo różnorodny i bardzo nierówny pod względem wartości. Obok artykułów i przemówień mamy tłumaczenia dzieł literackich na ję-

zyk francuski oraz odpisy cudzych prac, wypisy i notatki. Jest wreszcie kilka tomów prawie nieczytelnych notatek i wypisów Józefa Mickiewicza do pracy pt. "Les maladies hyperphisiques", sporządzanych czasem na odwrocie korespondencji.

Halina Natuniewicz

BIBLIOTEKA ADAMA MICKIEWICZA

W księgozbiorze Muzeum Literatury liczącym około 80.000 wol. mickiewicziana stanowią część najpoważniejszą. Należy tu Biblioteka Aleksandra Semkowicza, wybitnego znawcy książki mickiewiczowskiej i artysty-introligatora, który zebranych przez siebie dziełom i opracowaniom Poety nadał wyjątkowo piękne oprawy.

Obok tego zespołu istnieje w Muzeum na prawach depozytu księgozbiór Muzeum Adama Mickiewicza w Paryżu, którego inicjatorem był Władysław Mickiewicz. Księgozbiór ten zawiera 5.500 wol. i składa się z 3 części zróżnicowanych sygnaturą i oprawami: a/ mickiewicziana, b/ wydawnictwa emigracyjne, c/ książki z Biblioteki Adama Mickiewicza. Wiele tu rzadkich druków pochodzących z darów - te niejednokrotnie z marginaliami np. Aleksandra Chodźki, Aleksandra Biergiela, Alojzego Niewiarowicza, z uzupełnieniami Władysława Mickiewicza, z dedykacjami i znakami własnościowymi pierwotnych właścicieli.

Skromna liczbowo, bo tylko 109 wol. zawierająca część ostatnia zasługuje na szczególną uwagę. W Paryżu nadano jej odrębne sygnatury B z kolejnymi cyframi arabskimi. Z zestawienia sygnatur wynika jednak, że jest to zespół niekompletny. Trudno jest ustalić sygnatury brakujące, gdyż były one przerabiane w toku pracy nad Biblioteką Adama Mickiewicza w Paryżu i praca ta, na co wskazują powtórzenia tych samych sygnatur, nie została doprowadzona do końca.

Podstawą do wyodrębnienia tego zespołu był zapewne "Spis papierów, książek i przedmiotów pozostałych po A. Mickiewiczu" sporządzony przez Władysława Mickiewicza, Aleksandra Chodźkę i in.